

OTKA beszámoló (2007)

Vállalt tervemet a 2 éves pályázati idő alatt megvalósítottam. Befejeztem azt a munkát, amivel már több éve foglalkozom: elkészültem a magyar szófajtörténet megírásával, kiadásra való előkészítésével. E munka bevezető részét (valamint bizonyos elemző és összegző részleteit, táblázatokat stb.) "A magyar szófajtörténet általános kérdései" címmel a Nyelvtudományi Értekezések szerkesztőségének leadtam.

2005–2006-ban 3 írásom jelent meg: egy folyóiratcikk (A szófajtörténet történeti problematikája. Magyar Nyelvőr 129. 2005: 495–509), egy emlékkönyvcikk (Alak, *illetve* jelentés. In: 101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére. 2006: 21–30) és egy konferenciakiadvány (Szófajváltás és grammatikalizáció. In: Uráli grammatizáló BUM 4. Bp., MTA Nyelvtudományi Intézet, 2005: 214–227). Ezeken nem tüntethettem fel az OTKA-támogatást, mivel — bár a kutatót témából készültek — korábban írtam meg őket, és csak megjelenésük ideje esett a pályázati periódusra.

A munka technikai részleteit -- a terveknek megfelelően -- Terbe Erika végezte. Az adatgyűjtésben (cédulázásban), az adatok rendezésében és egyéb tudományos segédmunkákban doktoranduszok, demonstrátorok, mostani és régi egyetemi hallgatóim voltak a segítségemre. (Ők órabéres honoráriumban részesültek.) A szükséges technikai eszközöket megvásároltuk és felhasználtuk.

Az elkészült monográfia két fő területet tekint át: 1. a szó, szófaj, szófaji rendszerezés, szófaji változás stb. általános, elméleti kérdéseit, valamint 2. a magyar szófajok történetét az ősmagyar kortól napjainkig. A magyar nyelvre vonatkozó elemzés kettős megközelítésű. A feldolgozás az első részben a teljes szófaji rendszer változásának leírására, összefüggéseinek, szabályszerűségeinek, a változások okainak stb. a feltárására törekszik, a másodikban pedig leszűkíti a vizsgálatot. Ez a leszűkített vizsgálat, ez az új nyelvi anyag feltárásán nyugvó, statisztikákra is épülő elemzés egyrészt a középmagyar korra (16–18. század), másrészt a viszonyozók (grammatikai szók) egy részére (igeikötő, névutó, névutómelléknév, kötőszó, módosítószó, partikula), valamint a velük történetileg szoros kapcsolatban levő adverbiumokra irányul. Ezt a részletes elemzést elvégeztem, ill. elvégeztük munkatársaimmal a pályázat ideje alatt. -- Ezeknek a nemzetközileg is kevésbé vizsgált szóosztályoknak az elemzése sok fontos összefüggés felismerését is lehetővé teszi, ill. tette: a szófajok közötti kapcsolatok pontosabb megismerésén túl olyan kérdéseket helyeznek, ill. helyeztek bizonyos szempontból új, az eddigiekhez képest némiképp más megvilágításba, mint például a konverzió, a többszófajúság, a poliszémia--homonímia, a lexikalizáció, a grammatikalizáció, a centrum--periféria, bizonyos tipológiai kérdések stb.